

РОЗДІЛ 10. СТАТИСТИКА

АНАЛІТИЧНЕ ОЦІНЮВАННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ПРИЧОРНОМОРСЬКОГО РЕГІОНУ

ANALYTICAL ESTIMATION OF SOCIO-ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE BLACK SEA REGION

УДК 332.12(65.014)

<https://doi.org/10.32843/bses.63-23>

Іваненко О.І.

к.е.н., доцент кафедри статистики та демографії Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Журавель М.Ф.

студент Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Ivanenko Olena

Taras Shevchenko National University of Kyiv

Zhuravel Myron

Taras Shevchenko National University of Kyiv

У статті проаналізовано рівень соціально-економічного розвитку Причорноморського регіону. Проведено статистичний аналіз структури економіки Причорноморського регіону на основі згрупованих даних за видами економічної діяльності за період 2013–2019 рр. за показниками: кількість підприємств; кількість зайнятих працівників на підприємствах; фінансові результати до оподаткування; обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств. Побудовано рейтингову оцінку видів економічної діяльності областей Причорноморського регіону за структурою КВЕД у 2019 р. Виявлено пріоритетні види економічної діяльності областей регіону. Результати структурного аналізу показали, що домінуючими за КВЕД у Причорноморському регіоні є оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; сільське, лісове та рибне господарство; промисловість; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність.

Ключові слова: соціально-економічний розвиток, регіональний аналіз, структурний аналіз, Класифікатор видів економічної діяльності, Причорноморський регіон.

В статье проанализирован уровень социально-экономического развития При-

черноморского региона. Проведен статистический анализ структуры экономики Причерноморского региона на основе сгруппированных данных по видам экономической деятельности за период 2013–2019 гг. по показателям: количество предприятий; количество занятых работников на предприятиях; финансовые результаты до налогообложения; объем реализованной продукции (товаров, услуг) предприятий. Построена рейтинговая оценка видов экономической деятельности областей Причерноморского региона по структуре КВЭД в 2019 г. Выявлены приоритетные виды экономической деятельности областей региона. Результаты структурного анализа показали, что доминирующими отраслями по КВЭД в Причерноморском регионе являются: оптовая и розничная торговля и ремонт автотранспортных средств и мотоциклов; сельское, лесное и рыбное хозяйство; промышленность; транспорт, складское хозяйство, почтовая и курьерская деятельность.

Ключевые слова: социально-экономическое развитие, региональный анализ, структурный анализ, Классификатор видов экономической деятельности, Причерноморский регион.

The article analyzes the level of socio-economic development of the Black Sea region, which is determined by the structure of the economy, which has a direct impact on the dominance of a particular type of economic activity. A statistical analysis of the structure of the economy of the Black Sea region on the basis of grouped data by type of economic activity for the period 2013-2019 by indicators: the number of enterprises; number of employees at enterprises; pre-tax financial results; volume of sold products (goods, services) of enterprises. The rating assessment of types of economic activity of the regions of the Black Sea region according to the structure of the Classifier of Types of Economic Activity in 2019 is constructed. The priority types of economic activity of the regions of the region are revealed. Particular attention is paid to cost indicators that characterize the volume of production and income of enterprises in the region, the definition of factors that affect the development of each activity in the region. This is necessary because the description of the structure of the region's economy for each of these indicators will be different, and this necessitates a comparison of the structure of the economy of regions located in the same natural and climatic conditions, similar in historical development with the same administrative-territorial division. The results of the structural analysis showed that the dominant classifiers of economic activity in the Black Sea region are agriculture, forestry and fisheries; wholesale and retail trade and repair of motor vehicles and motorcycles; industry; transport, warehousing, postal and courier activities. At the same time, a significant share of agriculture, forestry and fisheries in Mykolayiv and Kherson oblasts significantly exceeds the rest in terms of the number of enterprises in the industry and employees. Kherson region is also significantly distinguished by the financial results of enterprises in the region, which receive income from agriculture at the level of 67.7%. In the Odessa region, the transport industry prevails, namely logistics and warehousing. Thus, it can be argued that the Black Sea region has significant development potential in priority areas.

Key words: socio-economic development, regional analysis, structural analysis, Classifier of economic activities, Black Sea region.

Постановка проблеми. Рівень соціально-економічного розвитку регіону визначається структурою економіки, яка надає прямий вплив на домінування того чи іншого виду економічної діяльності. Методологічні підходи до аналізу структури економіки регіонів і країни у цілому за видами економічної діяльності згідно із загальноприйнятими міжнародними статистичними стандартами запропоновані Н.О. Парфенцевою [1]. Згідно з ними, структура економіки будь-якого регіону за КВЕД характеризується за допомогою таких показників:

- кількість підприємств;
- чисельність працюючих на підприємствах;
- вартість основних фондів;
- дохід підприємств;
- обсяг реалізованої продукції.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Оцінку рівня розвитку Причорноморського економічного регіону у своїх працях давали такі вітчизняні науковці, як Б. Буркинський [2], Л. Власенко [3], А. Загородній [4], С. Коваленко [5], Н. Парфенцева [1], Т. Порудєєва [6], Ю. Работін [7]. Свої дослід-

ження вони присвятили різним аспектам соціально-економічного розвитку і конкурентоспроможності Причорноморського економічного регіону.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз та оцінювання соціально-економічного розвитку Причорноморського регіону та визначення пріоритетних видів економічної діяльності областей регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. Статистичний аналіз структури економіки Причорноморського регіону, проведений на основі згрупованих даних за видами економічної діяльності за період 2013–2019 рр. за такими показниками: кількість підприємств; кількість зайнятих працівників на підприємствах; фінансові результати до оподаткування; обсяг реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств.

Частки підприємств трьох областей Причорноморського регіону у загальній кількості по ВЕД у 2019 р. представлено на рис. 1.

Як видно з рис. 1, у Миколаївській і Херсонській областях зареєстровано найбільшу кількість підприємств сільського, лісового та рибного господарства, відповідно 31,87% та 30,08%. При цьому в Одеській області за кількістю підприємств станом на 2019 р. найбільшу частку становлять підприємства оптової та роздрібно торгівлі (21,11%).

Частки зайнятих працівників на підприємствах Одеської, Миколаївської та Херсонської областей у загальній кількості представлено на рис. 2.

Найбільшу частку структури видів економічної діяльності за кількістю зайнятих працівників виявлено на промислових підприємствах Миколаївської (37,87%), Херсонської (29,9%) та Одеської (21,07%) областей. У Херсонській області також виділяється визначна частка зайнятості працівників на підприємствах сільського, лісового та рибного господар-

ства (23,88%). Зайнятість працівників на підприємствах транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності серед областей Причорноморського регіону виділяється в Одеській області – 18,01%, що пов'язано з наявністю морського, річкового та поромного сполучення, митних складів, зернових терміналів у чорноморських морських торговельних портах, терміналів із перевалки, зберігання та транспортування продукції тощо.

Структуру фінансових результатів до оподаткування підприємств Причорноморського регіону за видами економічної діяльності станом на кінець 2019 р. представлено на рис. 3–5.

Практично рівними частками в структурі фінансових результатів до оподаткування підприємств Миколаївській області по ВЕД у 2019 р. у загальній сукупності розподілилися промислові підприємства (28,31%), підприємства сільського, лісового та рибного господарства (25,95%), підприємства оптової та роздрібно торгівлі (24,73%). Загальна частка цих видів діяльності становить 78,99%.

Соціально-економічний розвиток Херсонської області у 2019 р. відбувається за рахунок основної галузі і відповідних фінансових результатів сільськогосподарських підприємств (67,69%).

Одеська область вирізняється від двох попередніх значною часткою фінансових результатів до оподаткування підприємств транспорту, складського господарства, поштової та кур'єрської діяльності (39,27%). На другому та третьому місцях за відповідним показником опинилися підприємства оптової та роздрібно торгівлі (21,96%) і промислові підприємства (10,24%).

Структуру обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємствами Причорноморського

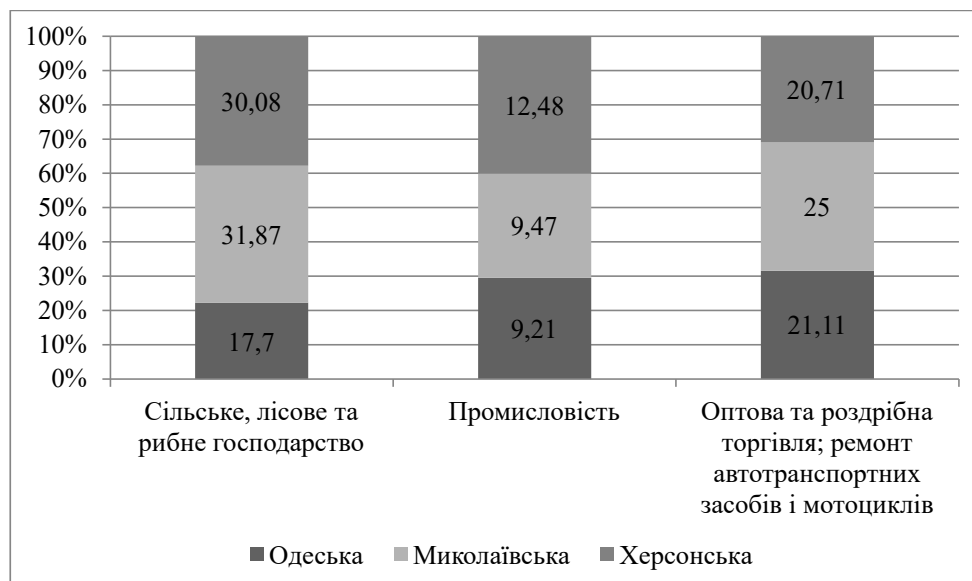

Рис. 1. Частки підприємств Причорноморського регіону у загальній кількості по ВЕД у 2019 р., %

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

Рис. 2. Частки зайнятих працівників Причорноморського регіону у загальній кількості по ВЕД у 2019 р., %

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

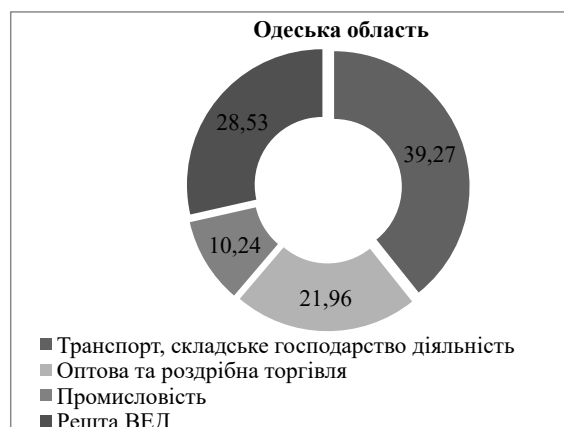

Рис. 3. Структура фінансових результатів до оподаткування підприємств Миколаївської області по ВЕД у 2019 р., %

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

Рис. 4. Структура фінансових результатів до оподаткування підприємств Херсонської області по ВЕД у 2019 р., %

Рис. 5. Структура фінансових результатів до оподаткування підприємств Одеської області по ВЕД у 2019 р., %

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

регіону за видами економічної діяльності у 2019 р. представлено на рис. 6.

У структурі КВЕД за обсягами реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств Одеської області у 2019 р. виділяються такі галузі: оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (47,26%); промисловість (18,50%); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (12,08%). Загальна їх частка становить 77,84%, відповідно на решту ВЕД припадає 22,16%.

Структура КВЕД Миколаївської області за обсягами реалізованої продукції (товарів, послуг) підприємств у 2019 р. вирізняється такими галузями: оптовою та роздрібною торгівлею і ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів (43,01%); промисловістю (30,37%); сільським, лісовим та

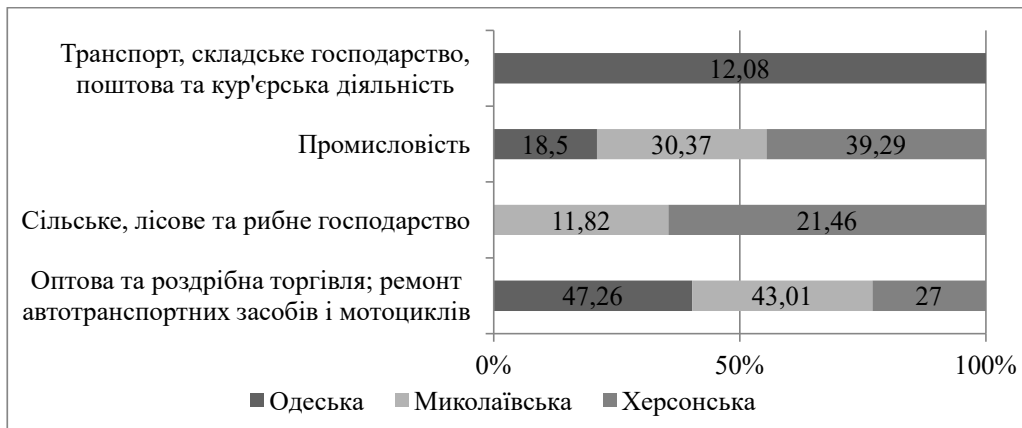

Рис. 6. Структура обсягів реалізованої продукції (товарів, послуг) по ВЕД підприємствами Причорноморського регіону у 2019 р, %

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

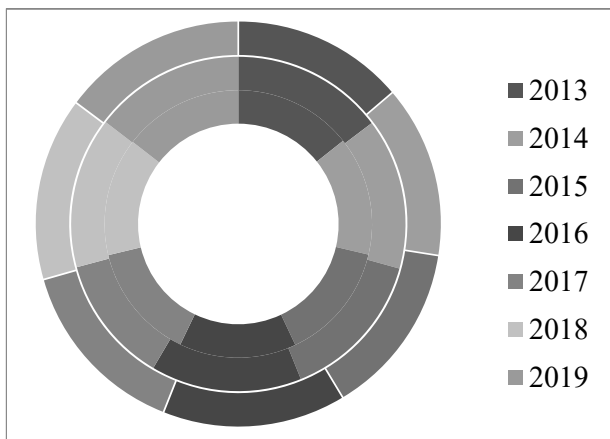

Рис. 7. Коефіцієнт подібності структур за видами економічної діяльності для Причорноморського регіону за період із 2013 по 2018 р.

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

рибним господарством (11,82%). На інші галузі припадає 14,8%.

Херсонська область за структурою КВЕД за досліджуваним показником у 2019 р. на відміну від двох попередніх областей вирізняється наступними галузями: промисловістю (39,29%); оптовою та роздрібною торгівлею і ремонтом автотранспортних засобів і мотоциклів (27,0%); сільським, лісовим та рибним господарством (21,46%). Загальна частка цих галузей становить 87,75%, на решту ВЕД припадає 12,25%.

У табл. 1 наведено три домінуючі види діяльності областей Причорноморського регіону за КВЕД за досліджуваними показниками станом на 2019 р.

Коефіцієнт подібності структур за видами економічної діяльності, відображених на рис. 7 для Причорноморського регіону відносно України, варіюється приблизно у межах 0,7–0,9, що вказує на достатньо подібні структури цих характеристик за видами економічної діяльності.

Таблиця 1

Рейтингова оцінка видів економічної діяльності областей Причорноморського регіону за структурою КВЕД у 2019 р.

ВЕД	Області	Одеська				Миколаївська				Херсонська			
		КП	ЗП	ФР	РП	КП	ЗП	ФР	РП	КП	ЗП	ФР	РП
Оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів		1	3	2	1	2	3	3	1	2	3	-2	
Сільське, лісове та рибне господарство		2	-	-	-1	2	2	3	1	2	1	3	
Промисловість		3	1	3	2	3	1	1	2	3	1	2	1
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність		-	2	1	3	-	-	-	-	-	-	3	-

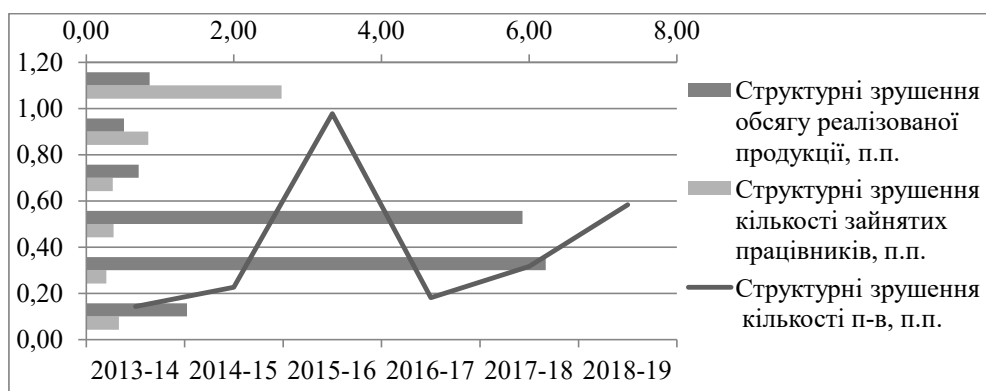
КП – кількість підприємств;

КЗ – кількість зайнятих працівників;

ФР – фінансовий результат до оподаткування;

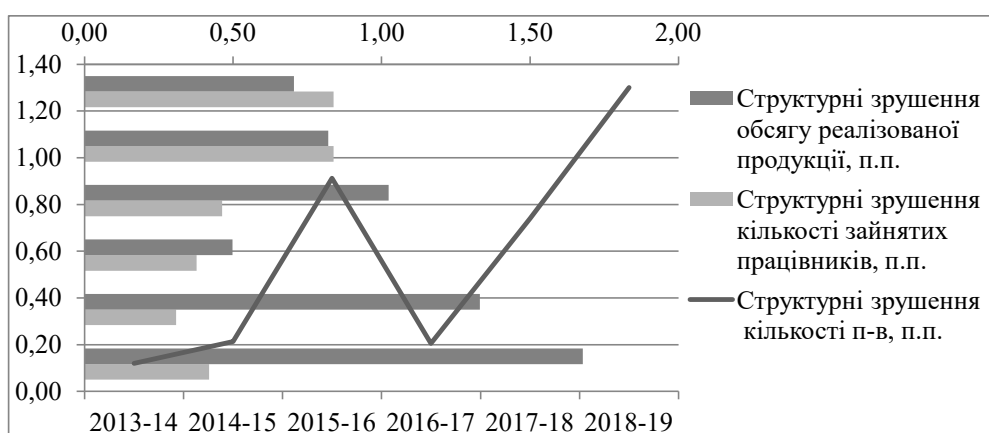
РП – обсяг реалізованої продукції підприємств

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

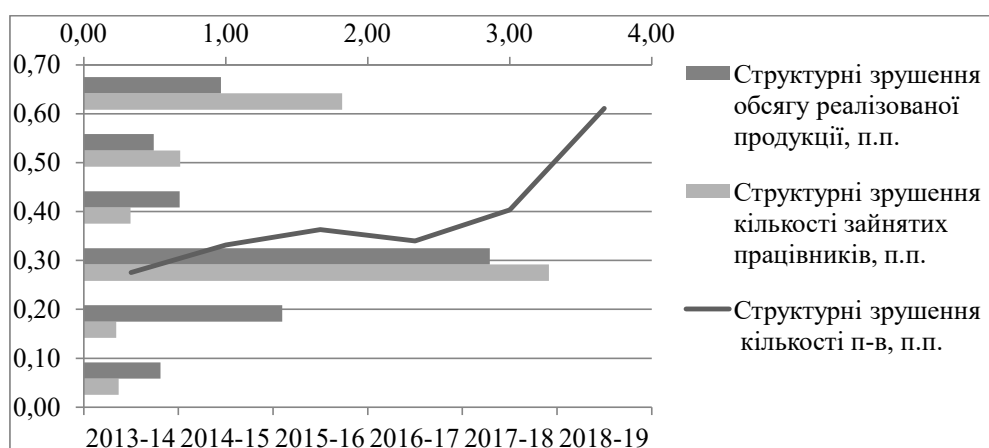
Рис. 8. Структурні зрушення основних показників Херсонської області за період із 2013 по 2019 р., п. п.

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

Рис. 9. Структурні зрушення основних показників Миколаївської області за період із 2013 по 2019 р., п. п.

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

Рис. 10. Структурні зрушення основних показників Одеської області за період із 2013 по 2019 р., п. п.

Джерело: складено авторами на основі власних розрахунків за даними [8–10]

Структурні зрушення основних показників для областей Причорноморського регіону представлені на рис. 8–10.

Найбільш інтенсивний спад або підйом структурних зрушень для всіх областей спостерігався

у 2015–2016 рр. Напрямок таких зрушень призводив (як видно з попереднього аналізу) до зменшення кількості підприємств, зайнятих працівників та обсягу реалізованої продукції, тобто був негативним.

Висновки з проведеного дослідження.

Результати структурного аналізу показали, що домінуючими за КВЕД у Причорноморському регіоні є сільське, лісове та рибне господарство; оптова та роздрібна торгівля і ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів; промисловість; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність. При цьому вагома частка сільського, лісового та рибного господарства Миколаївської та Херсонської областей значно перевищує решту за кількістю підприємств галузі та зайнятих працівників. Херсонська область також значно виділяється фінансовими результатами підприємств регіону, які отримують доходи від сільського господарства на рівні 67,7%. В Одеській області превалює транспортна галузь, а саме логістика та складське господарство. Таким чином, можна стверджувати, що Причорноморський регіон має значущий потенціал розвитку в пріоритетних галузях.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Парфенцева Н.О. Міжнародні статистичні класифікації в Україні: впровадження й використання : навчальний посібник. Київ : Основи, 2000. 351 с.
2. Буркинський Б.В., Осипов В.М., Моліна О.В. Формування конкурентоспроможної економіки регіону Українського Причорномор'я : монографія. Одеса : НАН України, Інститут проблем ринку та економіко-екологічних досліджень, 2012. 492 с.
3. Власенко Л.В. Оцінка рівня зовнішньоторгівельної безпеки Причорноморського економічного району в контексті розвитку торговельних стосунків із КНР. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 28(1). С. 35–39.
4. Завгородній А.В. Показники інвестиційної активності підприємств АПК Причорноморського регіону. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини та світове господарство»*. 2019. Вип. 27(1). С. 53–57.
5. Kovalenko S.I. Prospects of leadership for Ukrainian economy in the Black Sea European region. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2016. № 2. С. 40–49.
6. Порудєєва Т.В. Оцінка конкурентоспроможності Причорноморського регіону України в умовах поглиблення процесів глобалізації та євроінтеграції. *Причорноморські економічні студії*. 2017. Вип. 15. С. 141–145.
7. Работін Ю.А. Соціально-економічний розвиток регіону в системі забезпечення продовольчої безпеки : дис. ... канд. ек. наук : 08.00.05. Одеса, 2019. 195 с.
8. Офіційний сайт Головного управління статистики у Миколаївській області. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.03.2021).
9. Офіційний сайт Головного управління статистики в Одеській області. URL: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.03.2021).

10. Офіційний сайт Головного управління статистики у Херсонській області. URL: <http://ks.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 05.03.2021).

REFERENCES:

1. Parfentseva N.O. (2000) Mizhnarodni statystychni klasyfikatsii v Ukraini: vprovadzhennia y vykorystannia [International statistical classifications in Ukraine: implementation and use]. Kyiv: Osnovy. (in Ukrainian)
2. Burkynskiy B.V., Osypov V.M., Molina O.B. (2012) Formuvannia konkurentospromozhnoi ekonomiky rehionu Ukrainckoho Prychornomor'ia [Formation of the competitive economy of the ukrainian prychonomomy region]. Odesa: NAN Ukrainy, Instytut problem rynku ta ekonomiko-ekolohichnyh doslidzhen. (in Ukrainian)
3. Vlasenko L.V. (2018) Otsinka rivnia zovnishnotorhovelnoi bezpeky Prychornomorskoho ekonomichnoho raionu v konteksti rozvytku torhovelnykh stosunkiv z KNR [Assessment of the level of foreign trade security of the Black Sea economic region in the context of the development of trade relations with China]. *Black Sea Economic Studies*, vol. 28, no. 1, pp. 35–39.
4. Zavorodnii A.V. (2019) Pokaznyky investytsiinoi aktyvnosti pidpriemstv APK Prychornomorskoho rehionu [Indicators of investment activity of agro-industrial enterprises of the Black Sea region]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series: International Economic Relations and the World Economy*, vol. 27, no. 1, pp. 53–57.
5. Kovalenko S.I. (2016) Prospects of leadership for Ukrainian economy in the Black Sea European region. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen*, vol. 2, pp. 40–49.
6. Porudieieva T.V. (2017) Otsinka konkurentospromozhnosti Prychornomorskoho rehionu Ukrainy v umovakh pohlyblennia protsesiv hlobalizatsii ta yevrointehratsii [Assessment of the competitiveness of the Black Sea region of Ukraine in the context of deepening globalization and European integration]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, vol. 15, pp. 141–145.
7. Rabotin Yu.A. (2019) Sotsialno-ekonomichni rozvytok rehionu v systemi zabezpechennia prodovolchoi bezpeky [Socio-economic development of the region in the system of food security] (PhD Thesis), Odesa: National Academy of Food Technologies.
8. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Mykolaivskii oblasti [Official website of the Head Department of Statistics in the Mykolaiv region]. Available at: <http://www.od.ukrstat.gov.ua> (accessed 5 March 2021).
9. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky v Odeskii oblasti [Official website of the Head Department of Statistics in the Odessa region]. Available at: <http://www.ks.ukrstat.gov.ua> (accessed 5 March 2021).
10. Ofitsiyni sait Holovnoho upravlinnia statystyky u Khersonskii oblasti [Official website of the Head Department of Statistics in the Kherson region]. Available at: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua> (accessed 5 March 2021).